

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Eskelinen, Teppo

Title: Docpoint: Etelä-Afrikan horjuva ikoni

Year: 2017

Version:

Please cite the original version:

Eskelinen, T. (2017, 7.1.2017). Docpoint: Etelä-Afrikan horjuva ikoni. Politiikasta.
<http://politiikasta.fi/docpoint-etela-afrikan-horjuva-ikoni/>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

DocPoint: Etelä-Afrikan horjuva ikoni

7.1.2017 [politiikasta](#), [Artikkelit](#), [Teppo Eskelinen](#)

Arvio: [The Giant is Falling](#)

Rehad Desai

2016

Eteläafrikkalainen dokumentti osoittaa, kuinka pettymystä ANC:n politiikkaan on ollut alusta alkaen, mutta erimielisyyksien ilmaisun muoto muuttuu. Viesti on se, että ANC:n vaikeuksissa ei ole pohjimmiltaan kyse skandaalista vaan edistyksestä.

Etelä-Afrikka on paitsi yksi Afrikan suurimmista talouksista ja alueensa poliittinen valtakeskus, myös maa, johon latautuu valtavasti symboliikkaa. Tuon symboliikan keskiössä ovat 1990-luvun tapahtumat: apartheidin kaatuminen ja demokratian synty, totuuskomissio sekä **Nelson Mandelan** moraalinen johtajuus. Etelä-Afrikka on monimuotoinen, edistyksellinen ja menneet vääryydet taakseen jättänyt.

Tämän tarinan vastakertomukset käyvät jatkuvasti kovaäänisemmiksi. Vastakarvaisen tulkinnan mukaan demokratian maahan taistelleesta Afrikan kansalliskongressi ANC:sta on kehkeytnyt vuosikymmenten kuluessa klassinen *ruling party*, jonka voitto on toimivan demokratian näkökulmasta liian itsestään selvää.

Vastakarvaisen tulkinnan mukaan ANC:sta on kehkeytnyt vuosikymmenten kuluessa klassinen *ruling party*.

Taludellinen eriarvoisuus on demokratian kaudella kasvanut, ja valtavasta työttömyydestä on tullut pysyvää. Yhä useammat sanovat ääneen, että ovat pettyneitä ANC:n aikaansaannoksiin.

The Giant is Falling edustaa tätä vastakertomusten genreä. Dokumentti valitsee puolensa empimättä. Se valistaa katsojia ANC:n epäonnistumisista ja seuraa puolueen valtaa haastavaa liikehdintää. Elokuvan viesti on suoraviivainen: ANC:n jälkeinen aika on koittamassa pian.

Kamppailu ANC:n sielusta

ANC:n valtaannousun aika 1990-luvulla oli täynnä toivoa. Puolue oli luvannut apartheidin aikaisten vääryyksien korjaamista ja taloudellista tasa-arvoa. Ajan henki oli kuitenkin ANC:n ideologiaa vastaan. Itäblokin sortumisen jälkeisessä ilmapiirissä uusliberalismista oli muodostunut uusi normaali.

ANC perääntyikin heti alkuun monista keskeisistä tavoitteistaan, kuten vaurauden jakamisesta ja esimerkiksi timanttikaivosten kansallistamisesta. ANC on myös ollut varsin haluton tekemään varsinaista työllisyyspolitiikkaa tai ekspansiivista finanssipolitiikkaa.

Elokuvan viesti on suoraviivainen: ANC:n jälkeinen aika on koittamassa pian.

Tämä oli tietysti järkytys monille. Kuten taloustieteilijä **Duma Gqubule** toteaa dokumentissa, ANC koostui vapautustaisteliijoista, jotka olivat valmiita kuolemaan asiansa puolesta. Nyt he mukautuivat kaikkiin kansainvälisen pääoman tahdonilmaisuihin.

Uusliberalistisen ANC:n keskeinen hahmo oli ominkin sanoin thatcherilaiseksi identifioitunut **Thabo Mbeki**. Kuten *The Giant is Falling* dokumentoi, Mbekin toimittua kaksi kautta presidenttinä monet ANC:ssa halusivat valtaan kenet tahansa vasemmistolaisemmaksi mielletyn. Tämän roolin sai **Jacob Zuma**.

Dokumentissa seurataan tarkasti sekä Zuman valtaannousun taustaa että hänen rakentamaansa valtajärjestelmää. Zuman kaudella sekä maa että puolue ovat rappioituneet. Poliitiikan huippua ja talouden huippua on vaikeampi erottaa, johtamisesta on tullut hierarkisempaa, presidentin valta ulottuu oikeudenkäyntöihin ja Zuma vaikuttaa keräävän vaurautta ympärilleen varsin häikäilemättömästi. Huolena on, että puolueen johto alkaa täytyä vastaavasta asemasta kiinnostuneista opportunisteista.

Dokumentin henkilöivä ote tosin uhkaa hämärtää joitakin selvähköjä politiikan nyansseja. Zuma ei ole yksin ANC eikä voi myöskään johtaa sitä yksin. Zuman nousua ei myöskään selitä yksin hänen asemansa Mbekin vastustajana. Mandelakin oli muuta kuin sädekehä ja pitkälti loi nykyisen järjestelmän suuntaviivat.

Positiivinen diskriminaatio ja kärsivällisyyden loppu

ANC on kehottanut kannattajiaan kärsivällisyyteen. Tasa-arvo, mahdollisuudet, taloudellinen muutos ja työpaikat tulisivat ennen pitkää, kun puolue vaan saisi työrauhan.

Mutta kuinka paljon kärsivällisyyttä ihmisiltä voi odottaa? Nykyiset keski-ikäiset ovat eläneet koko aikuisikänsä ANC:n hallitessa, ja toivo suuresta muutoksesta on vaihtunut voimistuvaan kyynisyyteen. Maan suurkaupunkien valtavissa slummeissa eletään ilman elämän perusedellytyksiä sukupolvesta toiseen.

Toivo suuresta muutoksesta on vaihtunut voimistuvaan kyynisyyteen.

Mbekin hallinnon idea uusliberalistisen talouspolitiikan ja apartheidin virheitä korjaavien toimien yhdistämiseen oli ”Black economic empowerment” -ohjelma (BEE). Tarkoituksena oli kasvattaa mustien afrikkalaisten taloudellista valtaa positiivisen diskriminaation keinoin.

Ohjelman saavutukset ovat toki todellisia, mutta sen seurauksiin kuuluu myös ANC:n lähellä toimivan tai toimineen liikemiesten joukon huomattava rikastuminen.

Jos ANC olisi halunnut puuttua laajempaan eriarvoisuuteen, olisi koulutusjärjestelmän tasa-arvoistamiseen täytynyt investoida valtavasti. Tässä kuitenkin laahataan jäljessä, ja jatkuvasti nousevat yliopistojen lukukausimaksut pikemmin luovat esteitä köyhistä oloista lähteville.

ANC:n asema poliittisen vallan käyttäjänä merkitsee myös asemaa järjestysvallan käyttäjänä. Vuonna 2012 koko maata järkytti Marikanan joukkomurhaksi kutsuttu tapaus, kun poliisi ampui kuoliaaksi kymmeniä lakkoilevia kaivostyöläisiä.

Marikanan tapaus loi BEE-ajattelulle erityisen huonoa kaikua. Levottomuudet alkoivat, kun ANC:n johtohenkilöihin kuuluva kaivoksen omistaja oli kieltäytynyt keskustelemasta lakkoilijoiden kanssa. Puolueen johtoon kuuluva kaivoksen omistaja hyväksymässä kaivosmiesten ampumisen sai ANC:n johdon näyttämään **George Orwellin** Napoleon-sialta.

Vaihtoehtojen muodot

ANC:n pitkään kyseenalaistamaton valta-asema on luonnollinen seuraus maan lähihistoriasta. ”Virallinen” oppositio Democratic Alliance (DA) assosioituu liikaa apartheid-aikojen valkoisten politiikkaan, vaikka ei olekaan tuon ajan vallanpitäjien perillinen.

Toisaalta monet kriittiset äänet, kuten maan vaikutusvaltainen kommunistipuolue ja suurimmat ammattiliitot, ovat alusta asti toimineet yhteistyössä ANC:n kanssa ja tottuneet esittämään kritiikkinsä ANC:n sateenvarjon sisällä.

Dokumentin näkökulma on epäilemättä aivan paikkansapitävä: valtakamppailu käy todellisemmaksi. Pettymystä ANC:n politiikkaan on ollut alusta alkaen, mutta erimielisyyksien ilmaisun muoto muuttuu.

Pettymystä ANC:n politiikkaan on ollut alusta alkaen, mutta erimielisyyksien ilmaisun muoto muuttuu.

The Giant is Falling nostaa taloudellisen tasa-arvokamppailun symboliksi ja kärjeksi **Julius Maleman**. Entinen ANC:n nuorisjärjestön johtaja ja myöhemmin puolueesta erotettu Malema on perustanut Economic Freedom Fighters (EFF) -puolueen vaatimaan taloudellista tasa-arvoa. Monet näkevät EFF:n ohjelman olevan aito pyrkimys lunastaa vihdoinkin ANC:n vanhat lupaukset.

Malema esitetään dokumentissa periksiantamattomana oikeudenmukaisuuden soturina – mitä nyt kerran ohimennen muistutetaan, että hänkin on varsin varakas. Todellinen Malema on kuitenkin ristiriitaisempi hahmo, eikä hänkään ole selvinnyt ilman talousotkuja.

Läntisessä mediassa Malema on noteerattu lähinnä oikeudessakin vihapuheena tuomituista valkoisten vastaisista avauksistaan. Hänet on esitetty arvaamattomana ja vaarallisena kansankiihottajana, joka häiriköi rationaalisen ANC:n hallintoa.

Tässä mielessä *The Giant is Fallingin* luoma kuva toki monipuolistaa ilmiötä terveellä tavalla. Maleman hahmossa on paljon latalaisamerikkalaistyylistä vasemmistopopulistia sekä hyvässä että pahassa, eivätkä yksinkertaiset moraaliset kannat tee tällaisille hahmoille oikeutta.

Joka tapauksessa Malemaan keskittyessään *The Giant is Falling* pyörittää tarinaansa silmiinpistävästä paljon puoluepolitiikan ympärillä. EFF on toki nuorten suosima puolue ja kiinnostava poliittinen voima.

Opiskelijoiden keskuudessa on meneillään voimakas uuden sukupolven politisoituminen.

Kuitenkin nykyiset suuret yhteiskunnalliset liikkeet voivat olla ANC:n legitimitetille tuhoisampia. Etelä-Afrikan työläisten aktiivisuuden lisäksi opiskelijoiden keskuudessa on meneillään voimakas uuden sukupolven politisoituminen.

Kohti toimivaa demokratiaa

Dokumentin tekeminen yhtä aikaa ajankohtaisesta ja reaalipoliittisesta teemasta on väistämättä vaikeaa. Dokumentti esittää esimerkiksi päättyneen vuoden kunnallisvaalit huomattavana poliittisena käännekohtana.

Katsoja kysyy väistämättä, olivatko nuo kunnallisvaalit todella niin keskeinen tapahtuma – vai ainoastaan viimeisimmät vaalit?

Reaalipoliittikkaa seurattaessa historian suuntaa kääntävät tapahtumat ja pian unohtuvat yksityiskohdat sekoittuvat herkästi.

Dokumentilla on kuitenkin olennainen viesti, vaikka tämä viesti onkin luettava rivien välistä. Viesti on se, että ANC:n vaikeuksissa ei ole pohjimmiltaan kyse skandaalista vaan edistyksestä.

Kuluneet reilut 20 vuotta maan poliittista järjestelmää on luonnehtinut apartheidin jälkeisyys. ”Jonkin jälkeen” ei voi kuitenkaan olla pysyvä poliittinen olotila. ANC oli vapautusliike ja valtaansa oikeutettu muutosajan puolue, mutta olisi kummallista, jos historiallinen oikeutus tekisi puolueesta kyseenalaistamattoman hallitsijan vuosikymmeniksi toisensa jälkeen.

”Jonkin jälkeen” ei voi olla pysyvä poliittinen olotila.

Toimivassa demokratiassa on aidosti kilpailevia puolueita ja poliittisia intressejä. ANC:n hajoaminen ideologisesti kilpaleviin puolueisiin ei olisi tässä mielessä huono asia. Se ei olisi edes puolueen vapautustaistelun perinnön himmentäjä – luultavasti päinvastoin.

Maan tulevaisuuden kannalta on varmasti hyvä, että maan johtoon ei päädytä ANC:n sisäisessä vaan puolueiden välisessä kilpailussa.

Toki normaali demokratia edellyttää myös sitä, että politiikalla on väliä. Jos maan köyhien enemmistö ei näe poliittisen muutoksen tuottavan muutosta elinolosuhteisiinsa, järjestelmä ei toimi. Pelkkä puolueiden kilpailu ei tee demokratiaa, ja myös EFF voi osoittautua vielä raskaaksi pettymykseksi.

Normaali demokratia edellyttää myös sitä, että politiikalla on väliä.

Dokumentin loppuvaiheilla professori **Achille Mbembe** tiivistää olennaisen analysoidessaan viime vuosien opiskelijaprotesteja. Mbemben mukaan protestien erityinen hienous on ollut siinä, että niiden myötä Etelä-Afrikassa on vihdoinkin ryhdytty puhuttu tulevaisuudesta menneisyyden sijaan.

[DocPoint-dokumenttifestivaali](#) järjestetään 23.1.–29.1. Helsingissä.

Teppo Eskelinen, YTT (dos.), työskentelee yhteiskuntapolitiikan ma. yliopistonlehtorina Jyväskylän yliopistossa.